

în materia literaturii, autorul nu are decât să le preia de acolo și să le îmbrace în trama narativă a unei epoci literare, a unui scenariu

Vlad Pohilă scrie o proză iremediabil optzecistă, românească și europeană.

L-am citit în cheia prozei lui Ioan

Groșan, nefiind vorba de vreo influență directă. Nu, era prisma generației, a epocii și a unui stil viu, ironic, doct și teribil (teme, personaje, imagini). Toate acestea contribuie la crearea unui sistem de distincție prozastică atunci când vorbim despre proza scurtă a lui

Vlad Pohilă.

dramatic al zilei, a unei clipe din scriitura unui autor concret care, repetată și variată, poartă numele de idiostil.

Această glisare prozastică a lui Vlad Pohilă nu trebuie ignorată. E manifestă, e un exercițiu mai mult decât reușit de la care ar putea învăța foarte mulți prozatori basarabeni cu multe texte la activ, dar cu puțin stil, cu puțină cunoaștere a limbii, cu o crasă ignoranță a ceea ce înseamnă poetică a prozei și o vădită necunoaștere a marilor povești ale lumii, ale Marilor Narațiuni ratate în secolul trecut (comunismul și nazismul). Ideea centrală a acestor narațiuni este cea a căutării rostului uman: erotic, artistic, științific, identitar, existențial. E o rețea de semnificații, un sens trăit al unui intelectual și cărturar basarabean – Vlad Pohilă. E lupta lui, de manieră hegeliană, pentru (re)cunoaștere (*Anerkennung*) personală și națională. E dorința „antropogenetică” a individului gânditor.

Un minunat prozator pe care l-am avut în literatura noastră fără să fi știut!

DOCTOR FABIUS

Vlad Pohilă

Noaptea dinaintea zilei când Fabian avea să-și dea doctoratul în fața unei comisii cu savanți bătrâni, gravi, prea competenți în materie și exagerat de pedanți, nopțile acelea trecură sub semnul unor vise nespuse de urâte. Se trezea și sărea din pat de parcă s-ar fi temut să nu se țină visul de el, pe spatele-i ars de soare în grădina unei mătuși ce locuia la marginea orașului curgeau șiroaie de apă rece ca gheața, iar așternutul părea presărat cu jăratic.

Într-o seară o visă pe bibliotecara-șefă de la Academie, o femeie îmbătrânită și malițioasă. Ea-și întindea mâinile spre gâtul lui Fabian și tot țipa: „Să aduci chiar acum cartea! Ori te aranjez eu! Știu, știu că te temi! De n-o aduci, te denunț la consiliul academic

de plagiat!”. Și tremura toată, mâinile ei cu degete lungi se făceau tot mai lungi, iar ochii – tot mai mari, până se făcură ca baloanele ce le poartă copiii la sărbătoarea de Unu Mai.

Ce-i drept, când era încă student, își însușise o carte, o gramatică foarte completă a limbii latine, dar furtul îl făcuse din biblioteca universitară și nimeni nu știa de aceasta. Cât despre plagiat, ce putea să plagieze un tânăr savant pentru teza sa cu tema „Genitivul în latina de aur”? Fabian chiar râse în somn, dar bibliotecara îl tot amenința, că știe ea ce știe: el a plagiat, apoi a nimicit cartea – unica la Academie, nu, poate chiar în toată țara – ca să nu se depisteze nicio urmă...

Odată trezit, Fabian dădu să-și aprindă o țigară, dar tutunul se umezi în mâna-i, nu luă foc și atunci aruncă țigara afară. Stătu la geam, la lumină, frica nu-i trecuse încă, dar nu putu să-și stăpânească râsul: plagiat! Ce putea să fure pentru a se spune ceva măcar cât de cât nou despre genitivul din latină, fie ea și de aur? Ce putea?

Mai visa, în altă noapte, că pierduse, își uitase într-o farmacie textul tezei de doctorat – și parcă atâta avea – nici tu exemplarul doi, nici tu ciornă. S-a întors în blestemata de farmacie, dar nu mai găsi nimic și, disperat începu să plângă zgomotos, ca în copilărie, când îl obideau copiii din vecini. Lumea din farmacie se prăpădea de râs! La ușă apăruseră chiar atunci colegii lui de facultate, toți cei cinsprezece studenți de la limbi clasice, care, fiind mai puțin capabili și mai săraci, și-au tot bătut joc de el – cinci ani la rând. Acum râdeau și ei cu hohote, arătându-l cu degetul, ei, cei care n-au știut nicicând a declina pronumele posesive la toate cazurile, nici măcar a conjuga verbul *habere* la toate timpurile, ei, care-l invidiau și căutau să-l umilească în tot felul, în acest scop, schimbându-i până și prenumele din Fabian în Fabius – o batjocoritoare aluzie la pasiunea lui pentru latină, căci de celebra familie de romani Fabius nu aveau cum să știe. Această jignire, ce-i drept, mai apoi i-a plăcut, prin anul patru nu se mai prezenta altfel decât așa. Fabius¹.

Apoi visa Vrajitoarea. Era chiar acea Vrajitoare din tabloul unui pictor celebru, Vrubel. Tabloul îl văzuse și se încântase de el într-o mare galerie, jos, la subsol; soarele intra cu greu la pânzele acestui mare artist și totul se pierdea în farmecul unui misterios

¹ Fabius a fost fondatorul familiei Fabius – una dintre cele mai vechi familii patriciene din Roma antică, care s-a remarcat ca războinici, politicieni, religioși, literați și artiști. (*Nota red.*)

semiobscur. Aceeași Vrăjitoare, inefabil de mahnită, i-a întins fatalul as de pică; cartea lunecă printre florile galbene de pe poalele ei largi, oprindu-se chiar lângă el, gata să-i distrugă tot ce zidise cu atâtea piedici și greutate. La început nu pricepu această aluzie la căderea, distrugerea sa, dar, ridicând ochii spre peretele de care se sprijinea Vrăjitoarea, văzu mășcată, neagră, înțepenită pe foaia de calendar, data de 15 septembrie, ziua când avea să-și susțină teza.

Slăbit, se lasă moale pe iarbă, lângă rochia țigăncii și vru atunci să intre în pământ, să nu mai vadă nici cărți de joc, nici iarbă verde, nici ziua ce venea tot mai vertiginos, tot mai obscură. Îl ridică de jos Agata, dar vai! nu ca să-l consoleze cumva, nu, Agata avea și ea vreun necaz, ea trebuia consolată. Lacrimi mășcate îi curgeau pe obraji și frumosul ei piept arămiu, ascuns întotdeauna atât de discret, deși atât de sumar, sub decolteu, tremura dureros. Ar fi putut să n-o ajute, față de Agata nu mai avea nicio obligație, divorțase de ea după doi ani de căsătorie, ani în care încăpuse în mica lor garsonieră o mare iubire, dar și atâta ceartă, pe motivul apartamentului: că e prea mic, că de ce nu face el demersuri la Academie, poate le dă un apartament ca lumea, că se sufocă în această căsuță plină de cărți prăfuite. Fabius, cel puțin, a început să-i șteargă lacrimile. A început să-și șteargă lacrimile de pe obraji, totuși, dar

acolo unde dispăreau ele, apăreau cărți cu asul de pică, ași de pică îi inundară și lui ochii, gândurile, sufletul...

Noaptea înainte de ziua ce avea să însemneze atâta în viața sa, Fabian se decise să nu mai doarmă. Își făcu o cafea trăsnet, apoi începu să umble fără rost prin casă, abia acum înțelegând ce mică e într-adevăr, încăperea: cinci pași în lung, patru pași de-a curmezișul, avea dreptate Agata, ce mai. Cu acest amuzament timpul trecea mai repede, uite că venea miezul nopții, acum ceasul avea să bată de șase ori: un', doi, trei, patru, cinci, șase, șapte. Șapte bătaii? Cum adică? Din nou coșmaruri, acum fără somn? Dar cea de-a șaptea bătaie fu în ușa și el deschise numaidecât, dând voie să treacă pragul trei tineri, trei frați gemeni trebuie să fi fost, căci tare mai semănau la chip. Oaspeții nocturni intrară fără zgomot și se așezară, așa nepoftiți, la masă. Atunci, la masă, Fabius observă că toți trei aveau coarne, mai observă că stăteau cam incomod pe scaun – aveau, probabil și coadă, aveau la sigur, iată unul, cel din mijloc, și-o plimbă peste piciorul drept al lui Fabius. Degeaba însă se speriasă – acești trei tineri, atât de asemănători cu himerele de la Catedrala Notre-Dame din Paris, s-au dovedit a fi extrem de cumsecade și pașnici. L-au anunțat că ei sunt demoni și că știu bine: mâine, la susținerea tezei, Fabius va avea un eșec total... „Dar noi am venit să te ajutăm”, făcu timid demonul din mijloc. „Te vom ajuta”, zise cel din stânga lui Fabius. „Da, da, neapărat!”, încuviințată agitat cel de-al treilea demon. „Cum?” – în ochii lui Fabius se aprinse o rază de speranță. „Vinde-mi sufletul și-ți asigur succesul... ții minte... la Goethe...” zise foarte jenat demonul din mijloc. „Și ce șanse îmi dai?” întrebă Fabius. Demonii parcă luaseră apă în gură, dar numai pe o clipă.

„Nouăzeci și opt la sută succesul, atâta pot”, răspunse și mai rușinat acel demon din mijloc.

„Ha”, râse Fabius. „Îți dau doar tot ce am – sufletul. Și numai nouăzeci și opt la sută?... Cine dă mai mult?”, se întoarse, înviorat, către ceilalți doi demoni.

„Eu îți dau nouăzeci și nouă la sută, aproape tot, hai, adă mai iute un cuțit!” – demonul din dreapta părea foarte nerăbdător.

„Vacs!” Fabius se ridică peste masă, ca un general în fața unor colonei inamici, captivi în cortul său de campanie. „Cine dă mai mult?”

„Eu îți asigur succesul sută la sută...”, vorbise demonul din stânga.

„Bravissimo!” Fabius se repezi la bucătărie, scoase din sertar cuțitul cel mare și-l puse pe masă, în dreptul demonului din stânga. Cuțitul însă era prea tocit. Nenorocitul de tocilar! Nu-și face niciodată onorabil meseria! Fabius dădu să coboare jos, în stradă, tocilarul nu era chiar departe, dar demonul îl opri: la meșter s-ar putea să fie coadă și durează, dar, de fapt, stai! e noapte, cine lucrează la noi noaptea, supraprogram, lasă că ne descurcăm noi cumva!

Vena a fost tăiată cu greu și l-a cam durut, dar semnătura odată pusă cu sânge, pe o foaie cu un antet cu două oase puse în cruce, sufletul lui Fabius fu băgat în sacul demonului care-și reținea cu greu exaltarea. Toți băură câte un pahar de Cotnari, după care demonii s-au retras încet, cel de-al treilea săltând de bucurie, cu sacul plin în spate.

Mâna l-a mai durut puțin și a doua zi Fabius nici nu mai simțea durerea, gustând prea mult din bucuria succesului. Membrii consiliului științific, toți bătrâni și pedanți, l-au felicitat din suflet, directorul l-a chemat în biroul său, a scos o sticlă de rom și când au ciocnit paharele, i-a spus, că iată, peste o lună-două „se rezolvă problema cu apartamentul: două camere decomandate într-un bloc nou, în plin centru” și că mai are pentru el o surpriză, dar aceasta rămâne pentru mai târziu... Portarul, care nu știe de ce nu-l înghițea pe Fabius de când a venit la Academie, acea brută de portar, în ziua succesului i-a deschis larg și chiar i-a ținut ușa grea, surâzându-i ca un actor ce joacă la Teatrul de dramă și comedie rolul lingăului. În următoarea zi l-a sunat Agata, anunțându-l că prima iubire nu se uită niciodată și că-i spune aceste vorbe nu pentru că i-ar plăcea cuvintele înaripate, ci fiindcă a decis să se întoarcă pentru totdeauna în mica lor căsuță, de care i s-a făcut tare dor. În zilele următoare i-au tot bătut la ușă și i-au telefonat prieteni și colegi, veneau să-i spună că-i poartă tot respectul și toată considerațiunea, că studiul limbii latine, mai ales al genitivului din latina de aur, constituie, cam de la căderea Imperiului Roman până în prezent, o problemă de mare importanță atât pentru știință, cât și pentru societate.

Mâna nu l-a mai durut pe Fabian niciodată, de fapt – o singură dată, puțin de tot însă, când și-a lovit-o nu știe cum întâmplător, după miezul nopții, deschizând ușa enervat că cineva îl deranjează la o oră atât de târzie, mai stricându-i și somnul Agatei. Se supără însă și mai mult, când văzu în prag pe demonul căruia îi vânduse sufletul.

„Ce cauți aici în toiul nopții?”, se răsti el la musafir.

Demonul era, se vede, foarte necăjit. Măinile îi căzură oboseite pe masă, iar sacul i se rostogoli cu zgomot pe podea, un sac enorm, în care nu era greu să observi cum se zbat în delir o mulțime de suflete omenești – poate douăzeci, poate treizeci.

„Ce cauți, mă întrebi? Vreau să-ți înapoiez sufletul, ți-l dau înapoi... Vezi bine însă, succesul rămâne oricum cu tine...”

Demonul vorbea anevoios și Fabius se gândi că nu e lucru curat la mijloc.

„Va rămâne, zici?, râse el convulsiv. Mare șmecher mai ești, nimic de zis! Dar află, nici eu nu-s mai prost! Cară-te, n-am eu timp să mă întrețin cu toți pungașii. Cară-te, trebuie să mă odihnesc, mâine am o zi foarte încordată, iar seara am o conferință. Hai, valea!”

Demonul se făcu alb ca varul. „Ia-ți sufletul îndărăt, te implor, ia-l. Nu poți să mă înțelegi... Îți amintești, la Goethe... Dar nu, aceasta nu-i la Goethe. Închipuie-ți o vadră cu caise. Toate caisele sunt bune, iar una e stricată. Și le strică pe toate celelalte. Sufletul tău mi le strică pe toate celelalte, adunate cu atâta greu. Pe toate... Și am o mulțime. Ia-l, te rog, că nici să-l arunc aiurea nu pot, încalc o lege supremă a existenței noastre. Ia-l, ia-l, te implor!”

Acest neobrăzat lamento îl scoase din sărite cu totul pe Fabius. Deschise vraiște ușa casei, înșfăcă sacul greu de-l puse în mâna necuratului, făcându-i, apoi, din răspuțeri, vânt afară și țipând: „Să nu mai calci pe aici, că te sugrum!”

Când încuia cu ciudă ușa, observă că oglinda din antreu era plesnită și pe sticla ei fumurie rămase, bine conturat, un chip: un demon slab, cu coarne lungi, cu fața crispată de durere și plouată de lacrimi. Dezgustat de acest bizar desen, Fabius făcu tot atunci oglinda țândări, iar a doua zi o aruncă la coșul de gunoi, oricum această oglindă nu era nici nouă, nici frumoasă.

1997